

קדו שד המלך חוסיין נשמע בעצרת האו"ם. הקול הגברי העמוק, הבוקע מגופו הננסי, אמר את הדברים הרגילים: הערבים יילחמו, על צה"ל לסגת, הציונים התקיפו. אבל ארשם בחור התמליל, קבור תחת רבדים רבדים של מלל (עד כי גם עיתוני ישראל לא שמו לב אליו), היה פסוק שאמר: שלום יכול לקום רק על יסוד הצדק. דיפלומטים מאומנים שמו מיד את הדגש על פסוק זה, ראו בו את מרכז הנאום כולו. לגביהם קבעו שלוש המילים: שלום יכול לקום.

עמדת מפתח למנוצח

ברגע זה נתון בידי המלך חוסיין אחד המפתחות — ואולי המפתח העיקרי — לעתיד המיידית של המרחב.

זה מזור קצת, כי דחקא המלך הוא הצד המובס ביותר של המלחמה. לא זה בלבד שצבאו מוגר, כמו צבאות מצריים וסוריה, אלא שהוא גם הפסיד את החלק העיקרי של ממלכתו, בעוד שמצריים וסוריה איבדו רק אזורי גבול. מניין לו, אם כן, עמדת מפתח כזאת?

הדבר נובע משני גורמים:

● חוסיין אינו קשור במחנה הקומוניסטי, אלא במחנה המערבי, שאליו קשורה גם ישראל.

● חוסיין הוא השליט הערבי היחיד המסוגל, ברגע זה, לכרות שלום נפרד.

יש אנשים בעולם הסבורים עדיין כי גם גמאל עבדאלנאצר היה מסוגל לעשות שלום, אילו רצה בכך, וכי מעמדו הוא חזק די צורכו גם לשם כך. אלה הם האנשים, כמו פיאר מנדספראנס, הסבורים כי ייומזה דראמטית מצד ישראל יכלה עתה לשאת פרי.

אך אין ספק כי נשיא מצריים הוא שבוי של סיסמותיו, כלוא בכלא תעמולתי שהוא עצמו הקים לעצמו. פריצה משם היא קשה ביותר. מצבו של חוסיין שונה בתכלית.

האם הוא יכול?

כי למלך חוסיין יש אליבי מצויין כלפי העולם הערבי, אליבי כפול.

ראשית כל, הוא הצטיין במלחמה.

בכך הודה גמאל עבדאלנאצר בעצמו, בנאום ההתפטרות המפורסם שלו. הוא ציין כי המלך הירדני והצבא הירדני לחמו כגיבורים — דבר התואם גם את העובדות. שנית, עליו לדאוג לבני עמו.

במלחמה זו כבש צה"ל שטח בו גרו כמעט מיליון תושבים.

המלך יוכל לטעון עכשיו, כי עליו להקריב את הכל כדי לשחרר תושבים אלה, הכפופים לשלטונו של כובש זר. שעליו להקריב את כבודו, ואת עקרונותיו המקודשים — ובלבד להקל על סבל בני עמו. את הסבל הזה מתאר רדיו עמאן מדי יום בצבעים קודרים ביותר.

מאחר שמצריים, ושאר הערבים, אינם יכולים להושיע אותו — הוא נאלץ להסיק את המסקנות ולשחררם בדרך אחרת.

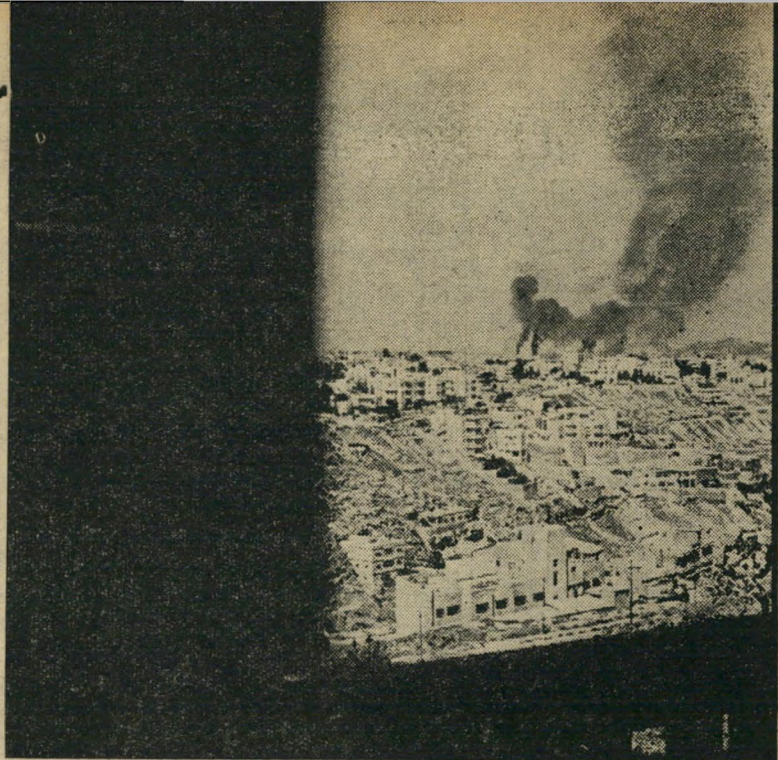
אם דרך השלום, וההכרה בקיום האוייב, היא הדרך היחידה שנותרה — אין מנוס מל-לכת בה.

לא יהיה זה קל למלך לנקוט בקו זה. אך כיום זה הרבה יותר קל מאשר בכל תקופה אחרת. כי העובדות מדברות שפה חזקה — וכל דרך אחרת דנה את ערביי הגדה לתקופה ארוכה של מימשל צבאי ישראלי.

האם הוא רוצה?

השאלה הגדולה היא: האם המלך רוצה בכלל ללכת בדרך זו?

לפי גירסה אחת, שמח המלך על שנפטר מן הגדה, כי שם עשו לו תמיד צרות. הפלס-טינים הם יסוד תחרני בממלכתו. מבחינה כלכלית, זהו אזור עני, שאינו מכניס הכנסות לכתר הירדני, אלא תורם תרומה נכבדה לגידול הגרעון במאזן המסחרי של הממלכה.



הארמון בלהבות

חוסיין הרגיש את המלחמה מקרוב מאד, כאשר הופי-צץ ארמונו בבירתו משך כל ימי הקרבות. ארמון הקיץ שלו, בפרברי ירושלים, לעומת זאת, כמעט ולא נפגע, נפל בשלמותו בידי כוחות צה"ל.



הפרידה העצובה

חוסיין בחברת אחיו, יורש העצר חסן, ערב צאתו למלואת האו"ם בניוירוק. חוסיין במצב רוח מדיכאון ועצוב, בדומה להופעתו האבלה וחפויית הראש בשידור שנשא לאומתו (ראה שער).

והי אימרה רבת חשיבות. הוא אמר אותה אחרי שהחליט לצאת לניוירוק. בשביל מה יצא לשם? האם רק כדי לנאום עוד נאום אחד באו"ם, שלא ישנה דבר? לאיש אין ספק כי המטרה האמיתית היא לבוא בדברים עם ראשי ארצות הברית, כדי לטכס עימם עצה על הסדר-שלום כלשהו בתיחקר אמריקאי.

הקרב על ירושלים

כי זה יעמיד את ישראל, בימים הקרובים, בפני ברירה קשה. האם להסכים לשלום נפרד, או לא?

יהיה קשה לסרב, כי ירדן תזכה לכל התמיכה האמריקאית. המלך ממלא תפקיד של עמוד-תורן במערך האמריקאי במרחב, הכולל את כל ממלכות ונסיכויות הנפט, וארצות הברית לא תוכל להפקידו, מבלי לסכן השקעה של הרבה מיליארדים.

השאלה היא: מה יהיו תנאי השלום, שהמלך מסוגל לקבלם?

יש להניח כי יכללו את החזרת הגדה לירדן, עם הסכם כלשהו שלא יוכנסו לתוכו צבאות בעלי כושר-איום, ואולי גם שינוי גבול באזורי קלקיליה ולטרון.

הבעיה העיקרית תתעורר בגלל ירושלים העתיקה. ממשלת ישראל לא תוכל לוותר עליה. לירדן יהיה קשה לוותר עליה. יתכן כי האמריקאים, בעזרת ההואטיקאן, ילחצו לצורה כלשהי של בינאום העיר העתיקה, או פיקוח ירדני-ישראלי משותף.

נקודה שניה: האם יופיע המונח "שלום" בהסכם? ישראל וורשת הכרה רשמית בקיומה. זה יהיה בלתי-נמנע. אך ייתכן והירדנים ירצו למצוא נוסחה, שתכלול הכרה זו מבלי שיאמר בפירוש כי זהו שלום.

אשכוח מוד דיין

האם תוכל ממשלת ישראל להסכים לשלום כזה? תהיה זאת הכרעה פוליטית קשה. מצד אחד תהיה הטענה: הסכם-שלום עם שליט ערבי מהווה מהפכה בכל מעמדנו במרחב. כדאי לשלם כל מחיר עבורו. כי אחרי חוסיין יבואו, ברבות הימים, גם האחרים.

יתר על כן, מה לעשות במיליון הערבים בגדה? כל התוכניות לגבי עתיד הגדה נראות לרבים בישראל כאוטופיות. מי שרוצה במדינה יהודית הומוגנית, ישמח, בסופו של דבר, על החזרת השטחים.

מצד שני תבוא הטענה: זוהי הפקרת שטח מוחרר. על סיסמה זו עשויים להתאחד כל הכוחות המחפשים את מזלם בעזרת משה דיין, שינסו על רקע זה להפיל את הממשלה.

מכיוון לגמרי אחר יתנגדו להסכם אותם כוחות, בצד השני של הוירה, המחפשים פתרון לסחח-אירוק עלידי הקמת פדרציה עם מדינה פלסטינית חדשה.

קשה לנחש מראש איך יפלו דברים. אך אם לא יצליח משה דיין לחולל הפיכה שקטה משלו, נראה כי כוחות הצמרת בישראל יחייבו הסכם שלום רשמי עם חוסיין, בחסות ארצות הברית, תוך שמירה על צבינה היהודי של המדינה ותוך קבלת ערובות בטחוניות. הם יעדיפו פתרון בטוח כזה על פתרון "הרפתקני".

לכן תלוי ברגע זה הרבה בהחלטתו של המלך. הוא יחליט, מן הסתם, תוך ימים מעטים.

חוסיין האם הוא יכול?

אבל יהיה זה נמר מאד להסיק מכאן את המסקנה הנוחה, כי המלך כלל אינו רוצה בהח-זרת השטחים, ומרוצה מאד משלטונו של משה דיין בהם.

בלי הגדה, ירדן היא גורם מבוסס. היא תהיה נסיכות-ננס כמו כחית, אך בלי ההון העצום של כחית.

שום שליט אינו משלים בנקל עם ירידה כזאת של כוחו.

"איני אומר לא"

מה החליט המלך לעשות? על כך יש, בינתיים, רק סימנים ראשונים — אבל בעיני מי שיועד להבחין בהם, נועדה להם משמעות רבה.

הוא קרא להעידת פיסגה ערבית.

כשנשאל אם הוא מוכן לעשות שלום עם ישראל, ענה: "לא בלי אישור ועידת-הפיסגה". מכאן הרמז הברור כי תפקיד הוועידה היה לתת לו הכשר לכריתת שלום. כך הבין זאת גם נשיא מצריים, שסירב לכנס את הפיסגה.

משלא נתכנסה הפיסגה, הכריז המלך: "נצטרך להסיק את המסקנות כדי להכין בעצמנו את המערכה הבאה לשיחרור אחינו".

הוא לא פירש מהי המערכה. אולם כשנשאל אם הוא מוכן עתה לעשות שלום עם ישראל, ענה: "איני יכול לומר כן, ואיני יכול לומר לא".